Béres Attila

Lázadó Odüsszeusz

opera szüzsé versekkel

Zenéjét szerezte: Várkonyi Mátyás

Szereplők:
Odüsszeusz
Zeusz
Pallasz Athéné
Nauszikaá
Kirké
Kalüpszó
Dada

Trója bevétele után Odüsszeusz nem hajlandó hálaáldozatot bemutatni az isteneknek, a sikert magának tulajdonítja és egyéb bűnt is elkövet, amiért nem engedik, hogy hazatérjen, tíz év tengeri bolyongás méretik rá.

Odüsszeusz Hol van most, hol az Isten,
aki elkerül, elmenekül,
elhagy a bajban,
otthagy a porban,
ott maradok, egyedül.

De ha győzök, kéri a jussát,
nélküle nincs diadal,
kiszakítja a részét,
áldozatot követel,
bort és húst, szent tüzek lobogását.

És végül nektár ízzel a száján
kényesen felböfögi,
miben vétkes az ember!
Nincs törvény, se igazság!

Zeusz Odüsszeusz, ne keresd haragom!
Halandó ne kutassa,
miben hibázhat az isten!
Vésd a szívedbe szavam:
ne vádold a te istenedet, hogy

tőle jön mind a csapás!
Ostoba vétkeidért bűnhődsz,
innen és túl a végzeteden!

Odüsszeusz Amíg erkölcs és követendő
isteni szikra helyett
hatalom emel fölibém,
addig nincs törvény, se igazság,
a gerincem meg nem hajlik előtted!

Mennydörgés támad, de hirtelen feltűnik Zeusz kedvelt leánya

Pallasz Athéné

Szép testű, jellemes
és okos istenek
itt a Olümposz
zengő bércei közt,
lent a vizekben,
felhők magasán,
barlang üregében,
Hádész és Héliosz
birodalma között
akik vagytok örökkön!

Melyikőtök mérheti meg
a halandó egyetlen
pillanatát, amiért azt mondja
a vérben és kínokban született:
ez a perc az enyém, nem adom,
eme percért érdemes élni!

Zeusz megenyhül

Zeusz Fénysugarat kapsz, ím, isteni kísérőt utadon!
Minden nap közelebb a feloldás, ha kitartasz,
bűn lepereg homokóráján! Legyen ennyi elég!

Pallasz Athéné oltalmába veszi Odüsszeuszt.

Kórus

Hősi ének zengjen róla,
aki Trója ostrománál
dicső Trója erős falát
furfangos csellel bevette.

Görögök nagy dicsősége,
merész harcos, szelíd király,
Odüsszeusz tetteiről
messze zengjen hősi ének.

Jaj, hiába győzedelmes,
istenek haragja űzi,
tajtékos tenger sodorja
otthonától egyre messzebb.

Narancsillatú szigetén
hű feleség visszavárja,
istenek üldözte férfi
szép Ithaka hős királya.

A tengeri vándorlás első állomásán Aiolosz, a szelek istene népes családjával fogadja a hajóst

Aiolosz Szállj szél! Szél szállj!
Szállj szél! Szél szállj!
Tüp-tüp, tülülüp,
Tüp-tüp, tülülüp,
Szállj szél! Szél szállj!

Itt fú, ott száll,
surran, rebben,
szökken, szisszen,
pöffen, lebben,

Kering, forog,
suhan, libeg,
hűtlen, hazug,
forró, hideg!

Táncol, csábít,
altat, ámít,
bódít, dúdol,
hajlít, kábít!

Susog, sóhajt,
ölel, ringat,
szakít, sziszeg,
ingat...

és megfingat!
Szállj szél, napkeletről szállj!

Szél súg-búg,
orkán fúj,
és minden
felbolydul.

Szél fordul,
felbolydul,
dúl-fúl,
orkán fúj.

Hatalom, a hatalom,
a hatalom a szél,
a hatalom, a hatalom,
a szél, a drága szél.

A hatalom, a hatalom,
a hatalom a szél,
a szél, az hatalom,
erősebb mindennél.

Nincs édesebb, kegyetlenebb,
kárpótol mindenért,
tisztára mos a vágya is,
hogy hatalmas legyél!

Kirké szigetére érünk. A jeges szívű istennő nem szereti az embereket, főleg a férfiakat nem. Akit a balszerencse hozzá vezet, azt disznóvá változtatja

Kirké A férfi arra kell, hogy összetörd,
hogy kússzon, másszon, mégis meggyötörd,
mert nincsen irgalom, nem is lehet:
látnom kell a férfikönnyeket!

Ő tovább lép, bár meg sem érkezett,
az élete kaland és élvezet,
de hősködött csak, nem vitézkedett,
és nem is sejti, miben vétkezett.

A férfi arra kell, hogy összetörd,

hogy rászakadjon mind az ég, a föld
hogy ájultan heverjen szerteszét
és azt lihegje már: elég, elég!

Te csak csavard, ha van rá alkalom,
míg elhagyja erő és tartalom,
és könyörögjön: jobb már nem lehet!
Jaj, látnom kell a férfikönnyeket!

Ne várd, hogy virágot szakít neked,
megvéd ha rád tör a bánat,
karjába fog, és csak szeret, szeret,
a világba elmegy utánad.

Ne hidd, hogy igazán fontos lehetsz,
elszáradt szirom a lángja,
utazik, s a jegye csak oda szól,
az is bolond, aki várja.

Oly fontos az élet, oly nagy a világ
oly sebesen futnak, futnak a percek,
ne kérd a csókját, a csókját se kérd,
a legjobb lesz, ha elfelejted...

A férfi arra kell, hogy összetörd,
hogy kússzon, másszon, mégis meggyötörd,
mert nincsen irgalom, nem is lehet:
látnom kell a férfikönnyeket!

Egy vad viharban Odüsszeusz elveszíti legénységét. Kifosztottan ismételgeti gyerekkori versikéjét

Odüsszeusz Tengerész leszek, katona, király!
Hatalom, diadal, minden szerelem!
Koronám aranyát a Napból szakítom!
Pajzsom ezüstjét a Holdból veretem!

Pallasz Athéné segít, és Odüsszeusz meggyötört testébe visszatér a lélek.

Zeusz Mégis felszítod haragom, eltévelyedett ember!
Csapnivaló a vezér, aki hű társát odadobja,
hogy egy morzsát megkaparintson
a titokból, amely nem övé!
Vállaidon viseled szomjas

lelkük örökös súlyát ezután!

Odüsszeusz Ki mérheti tetteimet!
Hol a mérleg!
Mit tud az isten
az emberi bánat Tartaroszáról!
Olümposz jeges magasából
kinek ostora csattan,
és a szeszély felemel,
végül a porba taszít!?
Nincs törvény, se igazság!

Zeusz lesújtana, de közbelépnek az Istenek

Istenek Istenek istene Kronidész
pillantását a földre veti,
szempillája ha rezdül
omlanak össze hegyek,

pusztulnak szigetek,
s elnyel a tenger városokat:
Istenek istene Kronidész
szegheti kedvét porszem?

Odüsszeusz megmenekül, Kalüpszó nimfa szerelem szigetéhez sodródik az immár magányos hajós.

Kalüpszó Megáll az óra, nem pereg a perc,
lehull a sötét fátyol, a férfibánat,
hunyd le a szemed, itt vége szakad
minden gyötrelmes és vad kalandozásnak.

A szerelem itt nem
körömmel támad,
itt nyugalom vár,
itt vetem az ágyad,

Örökké lágyan, és
örökké szépen,
amíg csak csillag
ragyog az égen.

Hozom az italod,
leszek a párnád,

ne menekülj, itt a
szerelem vár rád.

Lassú parázs lesz a
gyolcspuha éjszaka,
hajnalig elkísér
fűszeres illata.

Az asszony legyen a szerelem szigete,
a szerelem asszonya sziget legyen,
az örökös napfény, a nyugalom öble,
egy kikötő, ahol te nem lehetsz idegen.

Megáll az óra, nem pereg a perc,
lehull a sötét fátyol, a férfibánat,
hunyd le a szemed, itt vége szakad
minden gyötrelmes és vad kalandozásnak.

Itt csak neked hajlik
a szélben a pálma.
Te vagy a szerelem-
sziget királya.

Hozom az italod,
leszek a párnád,
ne menekülj, itt a
szerelem vár rád.

Lassú parázs lesz a
gyolcspuha éjszaka,
hajnalig elkísér
fűszeres illata.

Az asszony legyen a szerelem szigete,
a szerelem asszonya sziget legyen,
az örökös napfény, a nyugalom öble,
egy kikötő, ahol te nem lehetsz idegen.

Pallasz Athéné megelégeli a léhaságot, a Phaijákok szigetéhez vezeti. Nauszikaá királykisasszony három udvarhölgyével a tengerparton játszadozik.

Patakon reggel fürdeni fut a lány -

Rózsafa ágra hajítom a tunikám -
Rózsafa ágán elszakad a ruhád -
Mit szól, mit szól édesanyád! -

A patak elfut hófehér köveken,
Hol vagy, hol vagy, szép szerelem?

Az éber királyanyuka közbelép, Odüsszeusznak mennie kell.

Lejárt a tíz év, Pallasz Athéné hazavezeti a vándort, de előtte nyomorult koldussá varázsolja, nehogy hű asszonya, Pénelopé százhúsz garázda kérője azonnal lekaszabolja.

Pallasz Athéné

Napja fordul és csillaga perdül,
magasba röpítik durva szelek,
királyi ágyán gyolcsokban fekszik,
majd meztelen sziklán vacog, didereg.

Fordítom ruhádat, fordítom arcod,
rang és dicsőség röpke pillanat,
vigyázz a szájra, vigyázz a kézre,
életed koldusa nehogy te maradj!

Kérők gyalázzák a „koldust"

A férfi pajzsát por belepte,
kardja tompa, rozsda rágja.
Harcba hívja büszke kürtszó:
disznópásztor furulyája!

Asztal körül, szoknya mellett
hős vitéznek szép az élet.
Táncra perdül fürge lába
disznópásztor furulyára.

Kismadár nem szól az ágon,
a kutyák már nem csaholnak,
gazda nyája szerteszéled,
disznópásztor nem vigyázza.

Pénelopé megkéri a Dadát, hogy a gyerekkori altatóval ringassa el Odüsszeuszt

Dada: Tengerész leszel, a legnagyobb király,
szerelem csillaga vigyáz az égen!

Győzöl az éjszaka szomorú árnyain,
bátor katonám, kicsi vitézem.

Alkonyodik már, leszáll az este,
nyugszik a nyáj és nyugszik a pásztor,
elnyugszol te is itt az ölemben,
ne félj, te ne félj az éjszakától.

Az álom csak álom, majd eljön a reggel,
volt, ami volt, ami volt, lepereg.
Sose nézzed az arcod csorba tükörben,
a múlt feneketlen, a bajt ne keresd.

Volt, ami volt, ami volt, tovaszáll,
mindig előre figyel, aki bátor.
Nap erejével virrad a holnap,
ne félj, te ne félj az éjszakától.

Vigyázok rád, megint itt vagyok veled,
aludj, csak aludj, hunyd le a szemed.

Pénelopé nem állhat ellen tovább, férjet kell választania. Az győz, aki meg tudja feszíteni Odüsszeusz legendás íját. Pénelopé megengedi, hogy a „koldus" is próbálkozzon.

az istenek Kórusa óva inti a veszélyes próbától:

Kórus Megállj! Odüsszeusz! Megállj!
Megállj! Odüsszeusz! Megállj!

Odüsszeusz nem hallgat az intésre, kegyetlen bosszút áll, lekaszabolja a gonosz kérőket mind egy szálig

Zeusz Odüsszeusz! Megállj!
A holtak vére az égbe kiált már!
A bosszú, bármi jogos, új bűnbe taszít!

Odüsszeusz Nincs törvény, se igazság!
Míg vétkeimért sújtasz,
hajladozó dús veteményem
álnokul learatják,
saját fejemre hull így
vissza a bosszú;
lehet bármi jogos,

új bűnbe taszít!

Ki mérheti tetteimet, hol a mérleg?
Mit tud az isten az emberi bánat Tartaroszáról?
Az öröktől fogva való,
akit nem tart láncon a szárnyas idő,
aki nem hal meg sohasem,
hogyan érthetné meg az emberi percet,
amelyben önmagam lehetek?

Megölte ugyan a kérőket, de a kérők rokonainak bosszújától csak Pallasz Athéné mentheti meg, apjához, Zeuszhoz fordul kegyelemért

Pallasz Athéné
Mit tehetünk hát, istenek atyja,
bölcs Kronidész! Íme az ember, akit
nem tartott fel a kényszer, a szép szó,
sem lágy asszonyi testek,
véghez vitte szíve parancsát,
ám ez a hűség vériszamos.
Mit tehetünk vele már most,
bölcs Kronidész?

Odüsszeusz Trónom, házam és koronám,
gyermekem anyja, mind az enyém.
Alkudtam volna talán rájuk,
mint hitvány borra, kölesre?

Zeusz Lám, ha szorosra fogjuk, az ember
megszabadúlni igyekszik,
mint hálóban az állat,
csapkod szertelenül,
és önmagán ejt sebeket.

Ám ha elengedjük a kezét,
mérték, méltóság odavész,
köd száll a szemére,
indulatában pusztít és
letarolja jövőjét.

Ami nékünk csak játék, csíny,

a harc, a kaland, becsület, asszonyi hűség,
néki a végzet, érte életet áldoz
és vérét is ontani képes.

Pallasz Athéné

Ím, itt az ember, kinek neve „Haragvó”,
és aki nem volt gyarlóbb bármelyikünknél,
mégis rajta ülünk törvényt,
őt sújtja majd az ítélet.

Zeusz

Mert halott ne maradhasson temetetlen,
és teljes súlyával méressék meg a bűn is,
ez a törvény!

Fogd hát hű társad,
a megmaradottat, az utolsót,
s vidd a remény isteni szikráját
hideg északi tájra, amígnem

magszóró szerszámnak
nézi a nép kopott eveződet.

Tíz év számüzetés vár rád,
távol a szeretett-gyűlölt tengertől
meg a háztól, melynek romlását te okoztad.

Pallasz Athéné

Legfőbb kincsed a drága idő,
maradékából fizeted meg az
elveszett lelkek adóját.
Így lesz sorsod a bírád,
ember,
Istenek téged
meg nem ítélnek már ezután.